

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan Ahvenanmaan itsehallintolakia täydennettäväksi säännöksillä Ahvenanmaan maakunnan osallistumisesta kansalliseen päätöksentekoon asioissa, jotka koskevat Euroopan unionia (EU).

Ehdotuksen mukaan Ahvenanmaan maakunnalle on tiedotettava Euroopan unionin toimielimissä valmisteltavista asioista, jos kysymys kuuluu maakunnan toimivaltaan tai muuten on maakunnalle erityisen tärkeä. Maakuntahallituksella olisi myös oikeus osallistua tällaisten asioiden valmisteluun valtioneuvoston piirissä. Tämän lisäksi maakuntahallitus muodostaisi Suomen kansalliset kannanotot, jotka koskevat Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltamista Ahvenanmaalla, siltä osin kuin asia kuuluu maakunnan toimivaltaan. Maakuntahallitus nimeäisi yhden ehdokkaan Suo-

men edustajaksi Euroopan yhteisön alueiden komiteassa.

Esitys sisältää myös ehdotuksia itsehallintolain mukauttamisesta EU-jäsenyyteen. Se mahdollistaisi kunnallisen äänioikeuden antamisen myös muille ulkomaalaisille kuin Pohjoismaiden kansalaisille. Pohjoismaiden kansalaisia koskevat rajoitukset toimia terveyden- ja sairaanhoidon tai eläinlääkinnän piiriin kuuluvissa tehtävissä maakunnassa poistettaisiin.

Lakiehdotukseen sisältyy myös maakuntalakien valvontamenettelyn yksinkertaistamista koskevia ehdotuksia, joiden tarkoituksena on jouduttaa maakuntalakien voimaantuloa.

Ehdotetut lainmuutokset liittyvät Suomen EU-jäsenyyteen ja ne on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti jäsenyyden kanssa.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	3.1. Ahvenanmaan maakunnan osallistuminen päätöksentekoon EU-asioissa	5
1. Johdanto	3	3.2. Muut itsehallintolain muutokset	6
1.1. Ahvenanmaan asema Suomen EU-jäsenyydessä	3	4. Esityksen vaikutukset	8
1.2. Jäsenyyden vaikutus lainsäädäntö- ja hallintovaltaan	3	5. Asian valmistelu	8
2. Nykytila	4	6. Riippuvuus muista esityksistä	9
2.1. Ahvenanmaan maakunnan asema kansallisen lainsäädännön valmistelussa	4	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	9
2.2. Ahvenanmaan maakunnan asema kansainvälisten sopimusten tekemisessä	4	1. Lakiehdotuksen perustelut	9
2.3. Uuden ETA-oikeuden voimaantulo	5	2. Voimaantulo	12
2.4. Ahvenanmaan maakunnan asema Euroopan unionissa	5	3. Sääätämisyjärjestys	12
2.5. Muut itsehallintolain muutostarpeet	5	LAKIEHDOTUS	12
3. Ehdotetut muutokset	5	LIITE	14
		Rinnakkaisteksti	14

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

1.1. Ahvenanmaan asema Suomen EU-jäsenyydessä

Norjan kuningaskunnan, Itävallan tasaval-
lan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningas-
kunnan liittymistä Euroopan unioniin koske-
van sopimuksen (*liittymissopimus*) mukaan
Euroopan yhteisöjen kolmea perustamissopi-
musta sovelletaan Ahvenanmaan maakunnassa
vain, jos Suomi ilmoittaa liittymissopimuksen
ratifioinnin yhteydessä, että sopimusta sovelle-
taan Ahvenanmaalla. Tällaisen ilmoituksen te-
keminen edellyttää Ahvenanmaan itsehallinto-
lain (1144/91) 59 §:n 1 momentin mukaan, että
maakuntapäivät hyväksyy liittymissopimuksen
määräenemmistöllä.

Liittymissopimuksen erillisenä liitteenä ole-
vaan pöytäkirjaan N:o 2 (*Ahvenanmaa-pöytä-
kirja*) sisältyy määräykset kolmen perustamis-
sopimuksen soveltamisesta Ahvenanmaahan,
mikäli Ahvenanmaa liitetään Euroopan unio-
niin.

Pöytäkirjan 1 artiklan mukaan Rooman so-
pimus ei estä soveltamasta edelleen 1 päivänä
tammikuuta 1994 Ahvenanmaalla voimassa ole-
leita säännöksiä rajoituksista, jotka syrjimättö-
mällä tavalla koskevat Ahvenanmaan kotiseu-
tu oikeutta vailla olevien luonnollisten henkilöi-
den tai oikeushenkilöiden oikeutta hankkia ja
omistaa kiinteää omaisuutta sekä sijoittautu-
misoikeutta ja oikeutta tarjota palveluja ilman
maakunnan toimivaltaisten viranomaisten lu-
paa.

Pöytäkirjan 2 artiklan a kohdan mukaan
maakunta jää yhteisön verotusalueen ulkopuo-
lelle välillisen verotuksen osalta. Tämä tarkoittaa
sitä, ettei Euroopan yhteisön (EY) direktii-
vejä välillisistä veroista tarvitse soveltaa Ahve-
nanmaahan. Maakunta ei jää tämän seurauk-
sena yhteisön tulliliiton ulkopuolelle, mutta
Ahvenanmaan ja yhteisön muiden osien välille
on toteutettava tullausraja välillisten verojen
kantoa varten.

Pöytäkirjan 2 artiklan b kohdan mukaan
verotuspoikkeuksen tavoitteena on elinkelpoi-
sen paikallisen talouden ylläpitäminen Ahve-
nanmaalla eikä poikkeus tule vaikuttamaan
kielteisesti unionin etuihin tai sen yhteisiin
politiikkoihin. Artiklan a kohdan määräyksistä
voidaan luopua, jos ne vaarantavat rehellisen

kilpailun tai yhteisön omat varat. Tämä voi
kuitenkin tapahtua vain neuvoston yksimielii-
sellä päätöksellä komission esityksestä.

Pöytäkirjan 3 artiklan mukaan Suomen tulee
varmistaa, että jäsenvaltioiden kaikkia luonnol-
lisiä henkilöitä ja oikeushenkilöitä kohdellaan
samalla tavalla Ahvenanmaalla. Suomella tar-
koitetaan tässä Suomen tasavaltaa Ahvenan-
maa mukaan lukien.

1.2. Jäsenyyden vaikutus lainsäädäntö- ja hallintovaltaan

Maakunnan ja valtakunnan välinen toimivaltajako

Suomen liittyminen, Ahvenanmaa mukaan
lukien, Euroopan unioniin ei vaikuta itsehallin-
tolain säännöksiin toimivallan jaosta valtakun-
nan ja maakunnan välillä, sillä yhteisön oikeu-
den soveltamista ja toimeenpanoa Ahvenan-
maalla koskeva toimivalta jakautuu valtakun-
nan ja maakunnan välillä itsehallintolain sään-
nösten mukaisesti.

Maakunnan toimivaltaan kuuluvilla aloilla
maakuntapäivät ja maakuntahallitus vastaavat
EY-direktiivien toimeenpanosta maakunnassa
ja maakuntahallitus muodostaa yhteisön yhtei-
sen politiikan soveltamista maakunnassa kos-
kevat Suomen kansalliset kannanotot. EU-tuen
saaminen maakunnan toimivaltaan kuuluvilla
aloilla siis edellyttää, että maakuntapäivät ja
maakuntahallitus ryhtyvät yhteisön oikeuden
vaatimiin lainsäädäntötoimiin, että maakunta-
hallitus muodostaa suunnitelmat ja ohjelmat
maakunnan tukipolitiikkaa varten ja että maa-
kunta vastaa kansallisesta rahoitusosuudesta.

Maakunnan ja EU:n välinen toimivaltajako

EU-jäsenyys merkitsee, että tietyillä aloilla
EU saa yksinomaisen lainsäädäntövallan. Siltä
osin kuin tämä ala koskee maakunnan lainsää-
däntövaltaa siirtyy osa maakunnan lainsäädän-
tövallasta siten EU:n lakiasäätävälle elimelle.

EY:n lainsäädäntövalta merkitsee, että EY-
säädöksiä näillä aloilla ei kansallisesti hyväk-
sytä tai saateta voimaan. Tultuaan voimaan
yhteisössä EY-asetukset ovat suoraan sovellet-
tavia maakunnassa, kun taas EY-direktiivien
määräykset on pantava täytäntöön maakunta-

lainsäädännöllä tietyssä ajassa niiden voimaantulosta. Asetuksia ja direktiivejä ei julkaista Ahvenanmaan säädöskokoelmassa vaan Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä. Ne lainsäädäntötoimet, joihin maakunta ryhtyy EY-direktiivin johdosta, julkaistaan kuitenkin Ahvenanmaan säädöskokoelmassa kuten kaikki maakuntalainsäädäntö.

2. Nykytila

2.1. Ahvenanmaan maakunnan asema kansallisen lainsäädännön valmistelussa

Yleistä

Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan lainsäädäntövalta on jaettu maakunnan ja valtakunnan kesken siten, että maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat oikeudenalat luetellaan 18 §:ssä ja valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat oikeudenalat 27 §:ssä. Tämän lisäksi sisältyy 29 §:ään luettelo oikeudenaloista, joiden osalta lainsäädäntövalta voidaan siirtää maakunnalle tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä annetulla lailla.

Hallintovalta seuraa lainsäädäntövaltaa lukuun ottamatta 23 ja 30 §:ssä lueteltuja poikkeuksia ja lisäyksiä.

Itsehallintolaki lähtee siten lainsäädäntövaltan tyhjentävästä jaosta. Maakunnalle on kuitenkin annettu eräitä mahdollisuuksia vaikuttaa valtakunnan lainsäädäntöön maakunnalle tärkeissä asioissa. Vaikutusmahdollisuudet ovat seuraavat:

Aloiteoikeus

Maakuntapäivät voi 22 §:n 1 momentin mukaan tehdä aloitteita valtakunnan lainsäädäntövaltan piiriin kuuluvissa asioissa. Hallitus antaa aloitteen eduskunnan käsiteltäväksi. Hallitus ei voi kieltäytyä esittelemästä aloitetta eduskunnalle. Maakuntahallitus voi 22 §:n 2 momentin mukaan tehdä esityksiä hallinnollisten säännösten antamisesta.

Lausunto lakiehdotuksesta

Itsehallintolain 28 §:n 2 momentin mukaan maakunnalta on hankittava lausunto maakun-

nalle erityisen tärkeistä laista ennen sen säätämistä. Ennen kuin tasavallan presidentti tai valtioneuvosto antaa säädöksiä, jotka koskevat pelkästään maakuntaa tai joilla muuten on erityistä merkitystä maakunnalle, asiasta on 33 §:n mukaan hankittava maakuntahallituksen lausunto. Sama koskee muun viranomaisen antamia määräyksiä.

Eräiden valtakunnan lakien voimaantulo

Perustuslain tai muun valtakunnan lain muutos ei tule voimaan maakunnassa ilman maakuntapäivien suostumusta, mikäli on kysymys periaatteista, jotka koskevat yksityisen oikeutta omistaa kiinteää omaisuutta tai elinkeino-omaisuutta maakunnassa (28 §:n 1 momentti). Näissä tapauksissa on maakunnalla siis eräänlainen veto-oikeus valtakunnan lainsäädäntöön nähden.

2.2. Ahvenanmaan maakunnan asema kansainvälisten sopimusten tekemisessä

Suomen tekemien kansainvälisten sopimusten voimaan saattamiseksi Ahvenanmaalla on Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan hankittava Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyminen siltä osin kuin sopimus sisältää välittömiä poikkeuksia itsehallintolaista tai sääntelee maakunnan lainsäädäntövaltan piiriin kuuluvia kysymyksiä.

Säännökset suostumuksen hankkimisesta sisältyvät itsehallintolain 59 §:ään. Itsehallintolain kanssa ristiriidassa oleva kansainvälisen sopimuksen määräys tulee 59 §:n 1 momentin mukaan voimaan maakunnassa vain, jos siitä säädetään perustuslainsäätämisyjärjestyksessä käsiteltävällä lailla ja maakuntapäivät hyväksyy muutoksen kahden kolmasosan määränemmistöllä. Jos sopimus sisältää määräyksen itsehallintolain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa, tulee määräys 59 §:n 2 momentin mukaan voimaan maakunnassa vain, jos maakuntapäivät hyväksyy säädöksen, jolla määräys saatetaan voimaan. Maakuntapäivät voi valtuuttaa maakuntahallituksen antamaan hyväksymisen 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa.

Itsehallintolaki sisältää myös säännöksiä maakunnan mahdollisuuksista vaikuttaa kansainvälisten sopimusten tekemistä koskeviin

neuvotteluihin. Ensinnäkin maakuntahallitus voi 58 §:n 1 momentin mukaan tehdä esityksiä asianomaiselle viranomaiselle vieraan valtion kanssa tehtävää sopimusta koskevista neuvotteluista. Toiseksi maakuntahallitukselle on 58 §:n 2 momentin mukaan tiedotettava neuvotteluista, jos kysymys on maakunnan toimivaltaan kuuluvista asioista. Jos neuvottelut eivät välittömästi koske maakunnan toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä, mutta ne koskevat muuten maakunnalle erityisen tärkeitä asioita, on maakuntahallitukselle tiedotettava neuvotteluista, jos tämä voi sopivasti tapahtua. Maakuntahallitukselle on varattava tilaisuus osallistua neuvotteluihin, jotka koskevat maakunnan toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä tai muuten maakunnalle erityisen tärkeitä asioita, jos siihen on erityistä syytä.

2.3. Uuden ETA-oikeuden voimaantulo

Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen mukaan uudet ETA-säädökset syntyvät ETA:n sekakomitean päätöksellä. Päätös on verrattavissa kansainväliseen sopimukseen ja on sen vuoksi saatettava kansallisesti voimaan lailla, asetuksella tai päätöksellä. Jos asia kuuluu Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan, edellyttää uusien ETA-säädösten voimaantulo maakunnassa maakunnan suostumusta.

2.4. Ahvenanmaan maakunnan asema Euroopan unionissa

Jos Suomesta tulee Euroopan unionin jäsen ja Ahvenanmaan maakuntapäivät omasta puolestaan hyväksyy EU-sopimuksen voimaantulon maakunnassa, siirtyy osa valtakunnan ja maakunnan lainsäädäntövallasta yhteisön toimielimille. Lainsäädäntövallan jako valtakunnan ja maakunnan välillä ei kuten edellä mainittiin sinänsä tule muuttumaan. Siltä osin kuin kysymys kuuluu yhteisön toimivaltaan, mutta itsehallintolain mukaan maakunnan toimivaltaan, on maakunnan tehtävänä huolehtia yhteisön oikeuden kansallisesta täytäntöönpanosta. Maakunta muun muassa valvoo, ettei maakuntalainsäädäntö ole ristiriidassa EY-asetusten kanssa, että EY-asetusten edellyttämät täydentävät määräykset valmistellaan maakunnassa ja että EY-direktiivit pannaan täytäntöön oikein ja tehokkaasti.

EU-jäsenyydessä uusia EY-säädöksiä ei siis enää saateta kansallisesti voimaan kansainvälisinä sopimuksina, vaan ne ovat välittömästi sovellettavia heti niiden tultua voimaan EU:ssa. Maakunta ei voi siten estää uusien säädösten voimaantuloa maakunnassa eikä mitään suostumusmenettelyä enää ole. Maakuntaa sitovia normeja muodostuu myös niiltä osin kuin EU:lla on toimivalta tehdä kansainvälisiä sopimuksia EU:n ulkopuolisten valtioiden tai järjestöjen kanssa.

2.5. Muut itsehallintolain muutostarpeet

Itsehallintolaki säädettiin ennen ETA-sopimuksen valmistumista. Sen vuoksi yhdyntymiskysymyksiä ei ole voitu ottaa huomioon laissa. Tässä vaiheessa itsehallintolakia tulisi muuttaa niiltä kohdin kuin se on ristiriidassa liittymissopimuksen kanssa. Sitä vastoin nyt ei ehdoteta niiden säännösten kumoamista, joiden voidaan arvella menettävän merkityksensä EU-jäsenyyden johdosta. Tämä johtuu siitä, että tässä vaiheessa ei ole mahdollista arvioida näiden säännösten merkitystä esimerkiksi suhteessa EU:n ulkopuolisiin valtioihin.

3. Ehdotetut muutokset

3.1. Ahvenanmaan maakunnan osallistuminen päätöksentekoon EU-asioissa

Koska EY-säädökset ovat suoraan sovellettavia Ahvenanmaan maakunnassa myös niillä aloilla, jotka kuuluvat maakunnan lainsäädäntövaltaan, maakunnalle on taattava mahdollisuudet osallistua EY-säädösten valmisteluun ja vaikuttaa niiden sisältöön. On tärkeää, että maakunnalla on mahdollisuus vaikuttaa jo varhaisessa vaiheessa säädösten muotoiluun sekä vaatia mahdollisia poikkeuksia tai siirtymäaikoja. Tämän vuoksi tulisi itsehallintolakia täydentää ei ainoastaan säännöksillä, jotka koskevat maakunnan oikeutta osallistua kansalliseen päätöksentekoon, vaan myös säännöksillä valtakunnan viranomaisten velvollisuudesta antaa maakunnalle kaikki tarpeelliset tiedot.

Lähtökohtaisesti maakunnalla olisi ehdotuksen mukaan oikeus osallistua valtakunnan valmisteluun käsiteltäessä asioita, jotka kuuluvat

maakunnan toimivaltaan tai jotka ovat muuten maakunnalle erityisen tärkeitä. Ajatuksena on luoda joustava järjestelmä siten, että maakuntahallitus voisi itse päättää valmisteluun osallistumisesta. Myös maaneuvoksella, joka on maakuntahallituksen puheenjohtaja, olisi puheoikeus, kun ministeritasolla, esimerkiksi ministerivaliokunnassa, käsitellään asiaa, joka kuuluu maakunnan toimivaltaan tai joka on muuten maakunnalle tärkeä. Jotta maakunnalla olisi mahdollisuus osallistua yhdentymisasioiden eduskuntakäsittelyyn, ehdotetaan lisäksi erillisessä hallituksen esityksessä valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta, että Ahvenanmaan vaalipiiristä valitulla eduskunnan jäsenellä olisi aina oikeus olla saapuvilla suuren valiokunnan kokouksissa.

Useat Euroopan yhteisön politiikan keskeiset alat, kuten maatalous, kalastus, liikenne ja aluekehitys, kuuluvat itsehallintolain mukaisessa toimivaltajaossa joko kokonaan tai osittain maakunnan toimivallan piiriin. Yhteisön politiikkaa toteutetaan näillä aloilla usein jäsenvaltioiden toimeenpanemilla ohjelmilla. Jotta itsehallintolain toimivaltajako säilyisi, ehdotetaan itsehallintolakiin uutta säännöstä, jonka mukaan maakuntahallitus muodostaisi Suomen kansalliset kannanotot EY:n yhteisen politiikan soveltamisesta siltä osin kuin asia kuuluu maakunnan toimivaltaan. EU:ssa valtakuntaa ja maakuntaa edustaisi yhteinen neuvotteluorganisaatio. Maakuntaa edustaisi EU:ssa siis valtakunta, mutta maakunnan edustaja olisi luonnollisesti mukana Suomen valtuuskunnassa tilanteissa, joissa toimenpiteet koskisivat välittömästi maakuntaa ja komissio haluaisi keskustella suoraan maakunnan kanssa.

Ahvenanmaan maakunnan itsehallinnollisen aseman ja maakunnan lainsäädäntötoimivallan huomioon ottaen tulisi yhdeksi Suomen edustajista Euroopan yhteisön alueiden komiteassa ehdottaa maakuntahallituksen nimeämää ehdokasta. Euroopan unionista tehdyllä sopimuksella liitettiin Rooman sopimukseen uusi alueiden komitea koskeva luku. Alueiden komitealla on neuvoo-antavia tehtäviä ja se avustaa neuvostoa ja komissiota. Neuvosto tai komissio kuulee alueiden komiteaa Rooman sopimuksessa määritellyissä kysymyksissä sekä myös muissa kysymyksissä, joissa neuvosto tai komissio pitää kuulemista tarkoituksenmukaisena. Rooman sopimuksen mukaan alueiden komiteaa kuullaan seuraavissa kysymyksissä:

— päätökset kannustustoimista koulutuksen

(artikla 126:4), kulttuurin (128:5) ja kansanterveyden (129:4) alalla

— suuntaviivat yhteiseurooppalaisista verkostoista ja toimenpiteet verkostojen yhteentömmivuuden turvaamiseksi (129 d)

— rakennerahastojen tehtävien, päätavoitteiden ja rakenteiden vahvistaminen (130 d)

— rahastojen ulkopuolisten erityistoimien toteuttaminen (130 b)

— päätökset Euroopan aluekehitysrahastoa koskevista täytäntöönpanomääräyksistä (130 e).

Alueiden komitea muodostuu alueellisten ja paikallisten yhteisöjen edustajista. Jäsenet nimetään neuvoston yksimielisellä päätöksellä jäsenvaltioiden ehdotuksesta.

3.2. Muut itsehallintolain muutokset

Kelpoisuus toimia terveyden- ja sairaanhoidon tai eläinlääkinnän piiriin kuuluvissa tehtävissä

Itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan mukaan maakuntahallitus ratkaisee, voidaanko sellaisille Pohjoismaiden kansalaisille, joilla on kelpoisuus toimia terveyden- ja sairaanhoidon tai eläinlääkinnän piiriin kuuluvissa tehtävissä muussa Pohjoismaassa kuin Suomessa ja jotka on hyväksytty maakuntahallituksen järjestämissä alan lainsäädäntöä koskevassa kokeessa, myöntää kelpoisuus toimia kyseisissä tehtävissä maakunnassa. Säännöksellä on yhteys 27 §:n 30 kohtaan, jonka mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta terveyden- ja sairaanhoidon piirissä toimivien kelpoisuusvaatimusten osalta.

Ammattikelpoisuusvaatimuksista EU:n piirissä säädetään EY-lainsäädännössä ja jäsenvaltioiden asettamat mahdolliset rajoitukset kelpoisuudelle harjoittaa ammattia ovat vaikutuksettomia toisten jäsenvaltioiden kansalaisiin nähden. Lain 30 §:n 9 kohdan säännös, joka merkitsee Pohjoismaiden kansalaisten syrjintää muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin nähden, on siten vaikutukseton yhteisön piirissä. Eduskunta antoi marraskuussa 1993 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumuksella hyväksyntänsä Pohjoismaiden välillä tehdyn, eräiden terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöryhmien sekä eläinlääkäreiden yhteisiä pohjoismaisia työmarkkinoita koskevan sopimuksen erälle määräyksille (SopS 1/94).

Itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan säännös säädettiin helpottamaan Pohjoismaiden kansalais-

ten mahdollisuuksia toimia Ahvenanmaan maakunnassa terveyden- ja sairaanhoidon sekä eläinlääkinnän alalla. Jo ETA-sopimuksen ja yllä mainitun pohjoismaisen sopimuksen vuoksi on säännöksen vaikutus muuttunut päinvastaiseksi sen asettaessa jopa ETA-sopimusta ja pohjoismaista sopimusta tiukempia vaatimuksia. Säännöksellä ei ole vaikutusta ja se voidaan sen vuoksi kumota.

suus annetaan maakuntalailla säädettävien edellytyksin. Maakuntalaki täytyy hyväksyä vähintään kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä.

Jotta olisi mahdollista antaa kunnallinen äänioikeus unionin kansalaisille olisi 67 §:n 1 momenttia muutettava siten, että myös unionin kansalaisille voidaan antaa kunnallinen äänioikeus.

Äänioikeus ja vaalikelpoisuus kunnallisvaaleissa

Lainsäädäntövalvonta

Maastrichtin sopimuksella liitettiin määräykset unionin kansalaisuudesta Rooman sopimukseen. Määräysten mukaan unionin kansalaisella on kunnallinen äänioikeus ja vaalikelpoisuus jäsenvaltiossa, jossa hän asuu. Neuvosto ei ole kuitenkaan vielä tehnyt päätöstä kunnallisen äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden toteuttamisesta. Tarkoituksena on, että neuvosto päättäisi toteuttamista koskevasta komission ehdotuksesta vuoden 1994 aikana ja että direktiivi toimeenpantaisiin jäsenvaltioissa ennen vuoden 1995 loppua.

Tasavallan presidentillä on itsehallintolain 19 §:n mukaan oikeus määrätä maakuntalaki raukeamaan kokonaan tai osittain, jos maakunta on ylittänyt lainsäädäntövaltansa tai maakuntalaki koskee valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Laista on aina pyydetty Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunto. Korkeimman oikeuden lausunto on pyydetty silloin, kun lain määrääminen raukeamaan voi tulla kyseeseen. Oikeusministeriö valmistelee ja esittelee asiat presidentille. Presidentin määräys maakuntalain raukeamisesta on annettava neljän kuukauden kuluessa siitä, kun maakuntalaki annettiin hänelle tiedoksi. Muutoin maakuntalaki voi tulla voimaan.

Liittymiskonferenssin päätösasiakirja sisältää julistuksen, jonka mukaan kunnallisesta äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta Ahvenanmaalla päätetään Suomen esittämien pyyntöjen mukaisesti kuuden kuukauden kuluessa Suomen liittymisestä, edellyttäen että myös Ahvenanmaa liittyy unioniin. Julistuksen tarkoituksena on se, että Ahvenanmaan erityisasema voitaisiin ottaa huomioon päätettäessä Maastrichtin sopimuksen kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevien määräysten toteuttamisesta.

Jos valvonnalle asetettu enimmäisaika neljä kuukautta käytetään täysimääräisesti, muodostuu maakuntalakien valmistelun ja lainsäädäntövalvonnan yhteenlaskettu aika suhteellisen pitkäksi. Tämä voi olla ongelmallista jäsenyydessä, sillä EY-direktiivit on tavallisesti toimeenpantava kuuden kuukauden kuluessa. Direktiivin vaatima maakuntalaki olisi siis tässä ajassa valmisteltava maakuntahallituksessa, käsiteltävä maakuntapäivillä, lähetettävä lausunnonle Ahvenanmaan valtuuskuntaan ja mahdollisesti korkeimpaan oikeuteen sekä esiteltävä presidentille. Jäsenyys ei aiheuta välitöntä tarvetta muuttaa lainsäädäntövalvontaa koskevia säännöksiä. Nykyistä joustavampi menettely, joka lyhentäisi valvontaan käytettävää aikaa, kuitenkin helpottaisi maakunnan asemaa uuden EY-lainsäädännön toimeenpanossa. Sen vuoksi ehdotetaan menettelyn yksinkertaistamista, mutta neljän kuukauden määräajan säilyttämistä.

Vaatus kotiseutuoikeudesta kunnallisen äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden edellytyksenä maakunnassa on siten yhdenmukainen yhteisön oikeuden kanssa. Myös tulevaisuudessa Ahvenanmaan kotiseutuoikeus voitaneen asettaa kunnallisen äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden edellytykseksi maakunnassa Suomen ilmoittaessa tämän pyyntönään, joka otetaan huomioon toimeenpantaessa unionin kansalaisen kunnallisen äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden toteuttamista koskevaa EY-direktiiviä.

Itsehallintolain 67 §:n perusteella voidaan kotiseutuoikeutta vailla oleville Suomen kansalaisille sekä Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisille antaa äänioikeus ja vaalikelpoisuus kunnallishallinnon luottamushenkilöiden vaalissa. Tällainen äänioikeus ja vaalikelpoi-

Virkakieli

Itsehallintolain 36 §:n mukaan maakunta on

ruotsinkielinen. Valtion ja maakunnan viranomaisten sekä kunnallishallinnon virkakieli on ruotsi. Lain 38 §:n mukaan kirjeenvaihtokieli maakunnan viranomaisten ja keskushallinnon viranomaisten välillä on ruotsi, kuitenkin siten, että maakuntapäivien hyväksyttäväksi toimitettava sopimus voidaan lähettää maakunnalle alkuperäiskielellä, jos sopimusta ei lain mukaan julkaista ruotsin kielellä.

Vaikka ruotsista tulee yksi unionin virallisista kielistä ja kaikista uusista säädöksistä julkaistaan virallinen ruotsinkielinen versio, joka käännetään unionissa, valmisteluvaiheessa muodostuva aineisto ei kuitenkaan aina heti ole saatavissa ruotsin kielellä, vaan ainoastaan ranskan ja englannin kielellä.

Itsehallintolakia olisi muutettava siten, että asiakirjat, jotka toimitetaan maakunnalle EU:n toimielimissä valmisteltavista asioista tiedottamiseksi ja joita ei ole käännetty ruotsin kielelle, voidaan lähettää alkuperäiskielellä, jotta maakunnalla olisi mahdollisuus osallistua aktiivisesti valmistelutyöhön yhteisössä.

Sopimusasetusten antaminen

Itsehallintolain 32 §:n mukaan maakuntahallituksen suostumuksella voidaan asetuksella siirtää hallintovaltaa valtakunnan ja maakunnan välillä. Tällaisia asetuksia kutsutaan sopimusasetuksiksi. Hallituksen esityksessä ylimpien valtioelinten eräitä valtaoikeuksia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 285/1994 vp) ehdotetaan muun muassa hallitusmuodon 21 §:n muuttamista siten, että valtioneuvosto antaa asetukset, jos toisin ei erikseen säädetä lailla.

Itsehallintolaissa ei nimenomaan mainita, että tasavallan presidentti antaa sopimusasetukset, vaan lakia annettaessa tätä pidettiin itsestään selvänä. Koska presidentillä muutoinkin on keskeinen rooli Ahvenanmaan itsehallintoa koskevissa asioissa, ehdotetaan itsehallintolakiin otettavaksi nimenomainen säännös, jonka mukaan presidentti antaa sopimusasetukset.

4. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole mainittavia vaikutuksia valtionalouteen. Hallinnollisesti ehdotus merkitsee joustavaa menettelyä maakunnan ja valtakunnan suhteiden järjestämisessä yhdenmiskysymyksissä. Maakuntalakien käytännön

käsittely tulee joustavammaksi ja vähentää esittelyjä valtioneuvostossa ja presidentille. Ehdotus ei aiheuta tarvetta lisätä resursseja. Sitä vastoin on todennäköistä, että jäsenyys edellyttää lisäpanostusta ulkoasiainhallinnossa sekä useissa ministeriöissä Ahvenanmaan maakuntaa koskevien kysymysten hoitamiseen.

5. Asian valmistelu

Hallituksen esityksessä eduskunnalle Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 135/1994 vp s. 87) todetaan, että on selvitettävä erikseen se, miten Ahvenanmaan itsehallintoelinten mahdollisuus vaikuttaa Suomen edustamiin kantoihin unionin neuvostossa turvataan EU-jäsenyyden aikana ottaen huomioon itsehallintolain 58 §:n periaatteet maakunnan kuulemisesta kansainvälisistä neuvotteluista. Oikeusministeriö asetti 1 päivänä elokuuta 1994 yhdessä Ahvenanmaan maakuntahallituksen ja ulkoasiainministeriön kanssa yhteisen työryhmän asiaa selvittämään. Samalla oikeusministeriö asetti toisen työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää, miltä osin Ahvenanmaan itsehallintolakia olisi muutettava, jos Suomesta, Ahvenanmaa mukaanlukien, tulee Euroopan unionin jäsen. Oikeusministeriössä valmisteltu hallituksen esitys perustuu työryhmien ehdotuksiin.

Työryhmien ehdotuksista pyydettiin lausunto valtioneuvoston kanslialta ja ministeriöiltä sekä Ahvenanmaan maakuntahallitukselta ja Ahvenanmaan valtuuskunnalta. Maakuntalaki- en valvontamenettelyä koskeva ehdotus on lisäksi toimitettu tiedoksi tasavallan presidentin kanslialle, korkeimmalle oikeudelle ja oikeuskanslerinvirastolle.

Lausunnon työryhmien mietinnöistä antoivat kauppa- ja teollisuusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, opetusministeriö, puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö, valtiovarainministeriö, ulkoasiainministeriö, ympäristöministeriö, valtioneuvoston kanslia, Ahvenanmaan valtuuskunta sekä Ahvenanmaan maakuntahallitus. Sisäasiainministeriö ja liikenneministeriö ilmoittivat, että ne eivät tule antamaan lausuntoa.

Lausunnoissa esillä olevaan esitykseen sisältyviä muutosehdotuksia puollettiin. Ulkoasiainministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä opetusministeriö kiinnittivät kuitenkin

59 b §:n osalta huomiota siihen, että saattaa syntyä sekä periaatteellisia että käytännön ongelmia, jos Suomella on kaksi kansallista kannanottoa EY:n yhteisen politiikan soveltamisessa. Maakuntahallitus esitti toivomuksen, että esillä olevan esityksen yhteydessä tehtäisiin eräitä itsehallintolain muutoksia, joilla ei ole välitöntä yhteyttä EU-jäsenyyteen. Kiireellisen aikataulun johdosta näitä ehdotuksia ei ole voitu ottaa mukaan.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Esityksellä on yhteys hallituksen esitykseen Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 135/1994 vp). Mikäli Suomen jäsenyys Euroopan unionissa ei toteudu, rau-

keavat käsillä olevaan esitykseen sisältyvät ehdotukset. Tämä koskee myös tilannetta, jossa Suomesta tulisi jäsen, mutta Ahvenanmaan maakuntapäivät ei antaisi suostumustaan liittymissopimuksen voimaantulolle Ahvenanmaan maakunnassa.

Erillisenä annettavaan hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus valtiopäiväjärjestyksen 52 §:n muuttamisesta. Ehdotuksen mukaan Ahvenanmaan vaalipiiristä valitulla edustajalla olisi aina oikeus osallistua suuren valiokunnan kokouksiin.

Ehdotettu lisäys itsehallintolain 32 §:ään liittyy hallituksen esitykseen ylimpien valtioelinten eräitä valtaoikeuksia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 285/1994 vp). Itsehallintolain 32 §:n muutosehdotus voidaan kuitenkin toteuttaa riippumatta hallitusmuodon mahdollisesta muutoksesta tältä osin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

19 §. *Lainsäädäntövalvonta.* Ehdotuksen mukaan maakuntapäivien hyväksymä maakuntalaki on toimitettava suoraan oikeusministeriölle, eikä kuten nyt tasavallan presidentin kansliaan. Presidentin veto-oikeutta koskeva määräaika lasketaan maakuntalain saapumisesta oikeusministeriöön. Lähetettäessä maakuntalaki oikeusministeriöön on siitä toimitettava kopia suoraan Ahvenanmaan valtuuskunnalle lausunnon antamista varten.

Ehdotuksen mukaan oikeusministeriö voisi suoraan pyytää korkeimman oikeuden lausunnon ilman, että lausunnon pyytämistä koskeva asia esitellään tasavallan presidentille. Käytännössä korkeimman oikeuden lausunto pyydetään aina, jos Ahvenanmaan valtuuskunta on katsonut, että maakuntapäivät on ylittänyt toimivaltansa, jos Ahvenanmaan valtuuskunta on äänestänyt asiasta tai jos maakuntalaki koskee oikeudenalaa, jota ei nimenomaan ole mainittu itsehallintolaissa. Lakiehdotuksen tarkoituksena ei ole puuttua kysymykseen siitä, milloin lausuntoa pyydetään. Tavoite on ainoastaan menettelyn yksinkertaistaminen ja jouduttaminen. Koska presidentti ei voi käyttää veto-oikeuttaan ilman korkeimman oikeuden

lausuntoa, ehdotetaan, että presidentillä edelleenkin olisi mahdollisuus pyytää lausunto siinäkin tapauksessa, että oikeusministeriö ei ole sitä tehnyt.

30 §. *Toimivalta ja menettely hallintoasioissa.* Yleisperusteluissa mainituista syistä ehdotetaan, että 30 §:n 9 kohta kumotaan.

32 §. *Sopimusasetukset.* Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että tasavallan presidentti antaa sopimusasetukset. Ehdotus merkitsee, että presidentti myös tulevaisuudessa antaisi sopimusasetukset, vaikka hallitusmuotoa muutettaisiinkin siten, että valtioneuvosto pääsäännön mukaan antaa asetukset. Ehdotus liittyy hallituksen esitykseen ylimpien valtioelinten eräitä valtaoikeuksia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 285/1994 vp). Ehdotus voidaan kuitenkin toteuttaa ennen hallitusmuodon muuttamista tältä osin.

38 §. *Kirjeenvaihtokieli.* Maakunnan ja valtion viranomaisten välinen kirjeenvaihtokieli on itsehallintolain mukaan ruotsi. Poikkeuksena pääsäännöstä voidaan maakuntapäivien hyväksyttäväksi toimitettava kansainvälinen sopimus lähettää maakunnalle alkuperäiskielellä, jos sopimusta ei lain mukaan julkaista ruotsin kielellä. Ehdotuksen mukaan myös ne asiakirjat, jotka toimitetaan maakunnalle tiedotetta-

essa EU:n toimielimissä valmisteltavista asioista, voitaisiin lähettää alkuperäiskielellä, jos niitä ei vielä ole käännetty ruotsiksi. Käytännössä asiakirjoja lähetettäneen lähinnä ranskan ja englannin kielellä. Säännös on tarpeen, koska asiakirjat käännetään ruotsiksi EU:n toimielimissä ja asioiden valmisteluajataulu saattaa olla sellainen, ettei aina voida odottaa käännoästä, jos halutaan vaikuttaa asian käsittelyyn.

9 a luku. Euroopan unionia koskevat asiat

Voimassa olevan itsehallintolain 9 luvussa säädetään Ahvenanmaan maakunnan asemasta kansainvälisten sopimusten voimaantulossa. Euroopan talusalueesta tehdyn sopimuksen mukaan uusi EY-lainsäädäntö hyväksytään ETA:n sekakomitean päätöksellä. Tämän jälkeen ETA:n sekakomitean päätös saatetaan Suomessa voimaan kansainvälisenä sopimuksena. Menettely muistuttaa siten kansainvälisen sopimuksen hyväksymis- ja voimaansaattamismenettelyä. EU-jäsenyydessä tilanne kuitenkin muodostuu huomattavasti toisenlaiseksi. EU-lainsäädäntöä ei voida enää verrata sopimukseen, vaan pikemminkin kansalliseen lainsäädäntöön välittömän sovellettavuutensa vuoksi. Tämän vuoksi itsehallintolain 9 luvun menettelyä ei ole mahdollista soveltaa uuteen EY-lainsäädäntöön. Uudet pykälät Ahvenanmaan maakunnan osallistumisesta kansalliseen päätöksentekoon ehdotetaan siten säädettäväksi erillisessä luvussa.

EU-asiat voivat käytännössä aiheuttaa toimivaltakiistoja valtakunnan ja maakunnan viranomaisten välillä itsehallintolain lainsäädäntö- ja hallintovaltaa koskevien säännösten tulokinnassa. Erityinen menettely näiden kiistojen ratkaisemiseksi ei kuitenkaan ole aiheellinen. Mahdolliset toimivaltakiistat ratkaistaan ensisijaisesti asianomaisten viranomaisten välisin keskusteluin ja toissijaisesti pyytämällä lausunto Ahvenanmaan valtuuskunnalta itsehallintolain 56 §:n 1 momentin mukaisesti. Viime kädessä toimivaltakiistan ratkaisee korkein oikeus 60 §:n 2 momentin nojalla.

59 a §. *Euroopan unionia koskevien asioiden valmistelu.* Pykälän 1 momentin tavoitteena on se, että maakuntahallitus saisi ajoissa tiedon säädöksistä, sopimuksista ja muista EU:n toimielimissä valmisteltavista asioista, jotta maakunnalla olisi mahdollisuus vaikuttaa päätök-

siin ja riittävästi aikaa valmistella maakuntalainsäädännön muutokset. Maakuntahallitukselle on aina tiedotettava asiasta, jos se itsehallintolain mukaan kuuluu maakunnan toimivaltaan. Mikäli asia ei kuulu maakunnan toimivaltaan, mutta se on muuten maakunnalle erityisen tärkeä, siitä on myös silloin tiedotettava maakuntahallitukselle.

Käytännössä ulkoasiainministeriö jakaisi suoraan maakunnalle kaikki komission ehdotukset uusiksi säädöksiksi, sillä ulkoasiainministeriössä eikä muissakaan ministeriöissä ole mahdollista kohtuullisessa ajassa arvioida, mitkä asiat ovat maakunnalle tärkeitä. Jokainen ministeriö vastaa EU-asioita valmistelevien jaostojensa toiminnasta. Nämä valmistelujaostot puolestaan huolehtivat siitä, että maakunta saa riittävästi tietoa. Jotta Ahvenanmaata koskevien asioiden käsittely toimisi käytännössä, tulisi jokaisessa ministeriössä olla Ahvenanmaata koskevista kysymyksistä erityisesti vastaava virkamies. Tämä virkamies huolehtisi siitä, että tiedonkulku maakuntaan toimii käytännössä.

Jotta tieto kulkisi myös käytännössä nopeasti ja tehokkaasti, aikoo hallitus järjestää niin, että Ahvenanmaan maakunnalla olisi oma erityisneuvonantaja Suomen pysyvässä edustustossa Brysselissä. Neuvonantaja kuuluisi edustuston organisaatioon ja ministeriöiden lähettämiä erityisvirkamiehiä koskevien säännösten mukaan hänen tehtävänään olisi välittää maakunnalle tietoa EU:n toimielimien työskentelystä. Neuvonantajan palkkauskustannuksista vastaisi maakunta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan yleissäännöstä maakunnan oikeudesta osallistua EU-asioiden kansalliseen valmisteluun. Koska EU-asioiden käsittelyorganisaatio oletettavasti ajan myötä kehittyy ja muuttuu, itsehallintolaissa ei ole tarkoituksenmukaista säätää yksityiskohtaisesti hallinnollisesta organisaatiosta. Tarkemmat säännökset asiasta voidaan antaa valtioneuvoston ohjesäännössä (995/43).

Nykyisin EU-asiat valmistellaan valtioneuvoston piirissä yli 50 valmistelujaostossa. Niiden työtä sovittaa yhteen ulkoasiainministeriön EU-sihteeristö. Jaostot työskentelevät EU-asiain komitean alaisuudessa. Komitea puolestaan työskentelee EU-ministerivaliokunnan alaisuudessa.

Ehdotettu säännös merkitsee, että maakuntahallituksella olisi osallistumisoikeus, kun EU-asioita valmistelevat jaostot tai muut toimieli-

met valtioneuvoston piirissä käsittelevät asioita, jotka kuuluvat maakunnan toimivaltaan tai muuten ovat maakunnalle erityisen tärkeitä. Säännös ei tarkoita pelkästään sitä, että maakunnalla on oikeus osallistua maakuntaa koskevia kysymyksiä käsitteleviin kokouksiin, vaan myös sitä, että maakunta voi tehdä aloitteita tiettyjen asioiden käsittelemisestä.

Maaneuvoksella, joka on maakuntahallituksen puheenjohtaja, on myös oikeus tulla kuuluksi EU-asioita käsittelevissä ministerivaliokunnissa silloin, kun asia kuuluu maakunnan toimivaltaan tai on muuten maakunnalle erityisen tärkeä. Tämä ei sulje pois mahdollisuutta kuulla myös muita maakuntahallituksen jäseniä ministerivaliokunnassa, mutta kuulemisvelvollisuus koskee ainoastaan maaneuvosta. Tarkoituksena on, että tarkemmat säännökset asiasta annettaisiin valtioneuvoston ohjesäännössä.

59 b §. *Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltaminen.* Jotta maakunta voisi vaikuttaa päätöksiin itsehallintolain mukaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kokonaan tai osittain kuuluvissa kysymyksissä, ehdotetaan menettelyä, jossa maakuntahallitus, siltä osin kuin asia kuuluu maakunnan toimivaltaan, muodostaisi näissä kysymyksissä Suomen kansalliset kannanotot Ahvenanmaan osalta. Näissä tilanteissa olisi myös luontevaa, että maakunta osallistuisi Suomen valtuuskuntaan EU:ssa kysymyksiä käsiteltäessä.

Maakunnan kannanotto, esimerkiksi ohjelmat tai suunnitelmat, niissä kysymyksissä, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat maakunnan toimivaltaan, liitettäisiin erillisenä osana vastaavaan valtakunnan kannanottoon. Kannanotot luovutettaisiin yhdessä. Niissä kysymyksissä, joissa toimivalta on itsehallintolain mukaan jaettu valtakunnan ja maakunnan kesken, muodostettaisiin Suomen kansallinen kannanotto käytännössä erikseen valtioneuvostossa ja maakuntahallituksessa, mutta molemminpuolisesti sitovan neuvottelun perusteella.

59 c §. *Euroopan yhteisön alueiden komitea.* Pykälän mukaan tulee yhdeksi Suomen edustajista Euroopan yhteisön alueiden komiteassa ehdottaa maakuntahallituksen nimeämää ehdokasta. Säännös tarkoittaa myös edustajan varamiestä. Suomella olisi komiteassa kaikkiaan yhdeksän jäsentä. Alueiden komitea on Rooman sopimuksen 198 a artiklan mukaan neuvoa-antava komitea, joka muodostuu alueellisten ja paikallisten yhteisöjen edustajista. Komi-

tean jäsenet nimetään neljäksi vuodeksi kerrallaan neuvoston yksimielisellä päätöksellä asianomaisten jäsenvaltioiden ehdotuksesta. Komitean jäsenet voidaan valita uudelleen.

60 a §. *Salassapitovelvollisuus.* Itsehallintolaki ei nimenomaisesti mainitse, onko salassapitovelvollisuutta ja asiakirjojen julkisuutta koskevaa valtakunnan lainsäädäntöä sovellettava myös Ahvenanmaan maakunnassa, kun kyse on kansainvälisistä sopimuksista. Korkeimman hallinto-oikeuden äskettäin antamassa päätöksessä vahvistetaan, että tältä osin sovelletaan valtakunnan lainsäädäntöä.

Ehdotuksen mukaan myös Euroopan unionissa käsiteltäviin asioihin sovellettaisiin salassapitovelvollisuutta ja asiakirjojen julkisuutta koskevaa valtakunnan lainsäädäntöä, siltä osin kuin asiaa ei ole välittömästi säännelty yhteisön lainsäädännössä. Selvyyden vuoksi ehdotetaan nimenomaista mainintaa salassapitovelvollisuutta ja asiakirjojen julkisuutta koskevan valtakunnan lainsäädännön soveltamisesta maakunnassa myös kansainvälisten sopimusten osalta. Tältä osin ehdotus merkitsee ainoastaan jo nykyisin voimassa olevan tilan kirjaamista lakiin.

Koska säännösehdotus salassapitovelvollisuudesta ja asiakirjojen julkisuudesta koskee sekä 9 lukuun että 9 a lukuun kuuluvia asioita, ehdotetaan asia säänneltäväksi uudessa 60 a §:ssä, joka olisi erityisiä säännöksiä koskevassa 10 luvussa.

67 §. *Kunnallisen äänioikeuden voimaan saattaminen eräissä tapauksissa.* Vuoden 1991 itsehallintolain säätämisen yhteydessä lakiin otettiin säännös mahdollisuudesta kahden kolmasosan määräenemmistöllä säädetyllä maakuntalailla antaa kunnallinen äänioikeus ja vaalikelpoisuus kotiseutu-oikeutta vailla olevalle Suomen kansalaiselle sekä muiden Pohjoismaiden kansalaisille. Yleisperusteluissa mainituista syistä ehdotetaan, että sellainen äänioikeus ja vaalikelpoisuus vastaavalla tavalla voitaisiin myöntää Euroopan unionin kansalaisille.

Koska kaikista Pohjoismaista ei tässä vaiheessa tule EU:n jäseniä, täytyy lainkohta muotoilla siten, että EU:n ulkopuolisten Pohjoismaiden kansalaisten äänioikeutta koskeva maakuntalainsäädäntö voidaan säilyttää. Samalla voidaan myös todeta ajan olevan kypsä sille, että maakunta voisi itse ratkaista, koskiko äänioikeus ja vaalikelpoisuus pelkästään unionin kansalaisia vai tulisiko sitä lainkaan rajoittaa kansalaisuuden perusteella. Lainkohta

on tämä huomioon ottaen laadittu siten, että se ei estä kumpaakaan ratkaisua.

2. Voimaantulo

Lakiehdotus liittyy Suomen jäsenyyteen Euroopan unionissa ja se ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti jäsenyyden kanssa.

3. Säättämisjärjestys

Itsehallintolain 69 §:n 1 momentin mukaan itsehallintolakia voidaan muuttaa vain edus-

kunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä siinä järjestyksessä, joka koskee perustuslain muuttamista, ja maakuntapäivien päätös vähintään kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä.

Koska lainmuutos tulisi saattaa voimaan samanaikaisesti EU-jäsenyyden kanssa 1 päivänä tammikuuta 1995, tulisi lakiehdotus käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentin mukaisessa kiireellisessä perustuslainsäätämisen järjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla, ja Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumuksella,

kumotaan 16 päivänä elokuuta 1991 annetun Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/91) 30 §:n 9 kohta,

muutetaan 19 §:n 1 ja 2 momentti, 32 §:n 3 momentti, 38 §:n 2 momentti ja 67 §:n 1 momentti sekä

lisätään lakiin uusi 9 a luku ja uusi 60 a § seuraavasti:

19 §

Lainsäädäntövalvonta

Päätös maakuntalain hyväksymisestä on toimitettava oikeusministeriölle, joka esittelee maakuntalain tasavallan presidentille, sekä Ahvenanmaan valtuuskunnalle, joka antaa oikeusministeriölle lausunnon päätöksestä ennen päätöksen esittelemistä presidentille.

Tasavallan presidentti voi, kun korkeimman oikeuden lausunto on hankittu, määrätä maakuntalain raukeamaan kokonaan tai osittain, jos hän katsoo maakuntapäivien ylittäneen lainsäädäntövaltansa tai maakuntalain koskevan valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Presidentin on tehtävä päätöksensä neljän kuukauden kuluessa siitä, kun maakuntapäivien päätös annettiin oikeusministeriölle tiedoksi.

32 §

Sopimusasetukset

Ehdotuksesta sopimusasetukseksi on pyydet-

tävä Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunto. Tasavallan presidentti antaa sopimusasetukset.

38 §

Kirjeenvaihtokieli

Maakuntapäivien hyväksyttäväksi 59 §:n mukaan toimitettava sopimus saadaan kuitenkin lähettää maakunnalle alkuperäiskielellä, jos sopimusta ei lain mukaan julkaista ruotsin kielellä. Maakunnalle 59 a §:n mukaan tiedoksi annettava asiakirja saadaan lähettää alkuperäiskielellä, jos sitä ei ole vielä käännetty ruotsin kielelle.

9 a luku

Euroopan unionia koskevat asiat

59 a §

Euroopan unionia koskevien asioiden valmistelu

Maakuntahallitukselle on tiedotettava Euroopan unionin toimielimissä valmisteltavista

asioista, jos kysymys kuuluu maakunnan toimivaltaan tai muuten saattaa olla maakunnalle erityisen tärkeä.

Maakuntahallituksella on oikeus osallistua 1 momentissa tarkoitettujen asioiden valmisteluun valtioneuvoston piirissä.

59 b §

Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltaminen

Maakuntahallitus muodostaa, siltä osin kuin asia kuuluu maakunnan toimivaltaan, Suomen kansalliset kannanotot, jotka koskevat Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltamista Ahvenanmaalla.

59 c §

Euroopan yhteisön alueiden komitea

Yhdeksi Suomen edustajista Euroopan yhteisön alueiden komiteassa on ehdotettava maakuntahallituksen nimeämää ehdokasta.

Helsingissä 28 päivänä marraskuuta 1994

60 a §

Salassapitovelvollisuus

Salassapitovelvollisuuteen ja asiakirjojen julkisuuteen 9 ja 9 a luvussa tarkoitetuissa asioissa sovelletaan valtakunnan lainsäädäntöä.

67 §

Kunnallisen äänioikeuden voimaan saattaminen eräissä tapauksissa

Maakuntalailla säädettävien edellytyksin annetaan kotiseutu-oikeutta vailla olevalle Suomen kansalaiselle sekä Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisille äänioikeus ja vaalikelpoisuus kunnallishallinnon luottamushenkilöiden vaalissa. Tällainen äänioikeus ja vaalikelpoisuus voidaan samalla tavoin antaa muiden valtioiden kansalaisille.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____ .

Tasavallan Presidentti
MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Anneli Jäätteenmäki*

Laki

Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla, ja Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumuksella,

kumotaan 16 päivänä elokuuta 1991 annetun Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/91) 30 §:n 9 kohta,

muutetaan 19 §:n 1 ja 2 momentti, 32 §:n 3 momentti, 38 §:n 2 momentti ja 67 §:n 1 momentti sekä

lisätään lakiin uusi 9 a luku ja uusi 60 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 §

Lainsäädäntövalvonta

Päätös maakuntalain hyväksymisestä on toimitettava tasavallan presidentille. Ennen päätöksen esittelemistä presidentille on asiasta hankittava Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunto.

Tasavallan Presidentti voi hankittuaan korkeimman oikeuden lausunnon määrätä maakuntalain raukeamaan kokonaan tai osittain, jos hän katsoo maakuntapäivien ylittäneen lainsäädäntövaltansa tai maakuntalain koskevan valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Presidentin on tehtävä päätöksensä neljän kuukauden kuluessa siitä, kun maakuntapäivien päätös annettiin hänelle tiedoksi.

19 §

Lainsäädäntövalvonta

Päätös maakuntalain hyväksymisestä on toimitettava oikeusministeriölle, joka esittelee maakuntalain tasavallan presidentille, sekä Ahvenanmaan valtuuskunnalle, joka antaa oikeusministeriölle lausunnon päätöksestä ennen päätöksen esittelemistä presidentille.

Tasavallan Presidentti voi, kun korkeimman oikeuden lausunto on hankittu, määrätä maakuntalain raukeamaan kokonaan tai osittain, jos hän katsoo maakuntapäivien ylittäneen lainsäädäntövaltansa tai maakuntalain koskevan valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Presidentin on tehtävä päätöksensä neljän kuukauden kuluessa siitä, kun maakuntapäivien päätös annettiin oikeusministeriölle tiedoksi.

30 §

Toimivalta ja menettely hallintoasioissa

Hallinnosta valtakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvissa asioissa huolehtivat valtakunnan viranomaiset noudattaen seuraavaa:

9) maakuntahallitus ratkaisee, voidaanko selaisille Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisille, joilla on kelpoisuus toimia terveyden- ja sairaanhoidon tai eläinlääkinnän piiriin kuuluvissa tehtävissä muussa pohjoismaassa kuin Suomessa ja jotka on hyväksytty maakuntahallituksen järjestämässä, maakunnassa voimassa olevaa alan lainsäädäntöä koskevassa kokeessa, myöntää kelpoisuus toimia kyseisissä tehtävissä maakunnassa;

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

32 §

Sopimusasetukset

Ehdotuksesta sopimusasetukseksi on pyydetty Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunto.

Ehdotuksesta sopimusasetukseksi on pyydetty Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunto. *Tasavallan presidentti antaa sopimusasetukset.*

38 §

Kirjeenvaihtokieli

Maakuntapäivien hyväksyttäväksi 59 §:n mukaan toimitettava sopimus saadaan kuitenkin lähettää maakunnalle alkuperäiskielellä, jos sopimusta ei lain mukaan julkaista ruotsin kielellä.

Maakuntapäivien hyväksyttäväksi 59 §:n mukaan toimitettava sopimus saadaan kuitenkin lähettää maakunnalle alkuperäiskielellä, jos sopimusta ei lain mukaan julkaista ruotsin kielellä. *Maakunnalle 59 a §:n mukaan tiedoksi annettava asiakirja saadaan lähettää alkuperäiskielellä, jos sitä ei ole vielä käännetty ruotsin kielelle.*

9 a luku

Euroopan unionia koskevat asiat

59 a §

Euroopan unionia koskevien asioiden valmistelu

Maakuntahallitukselle on tiedotettava Euroopan unionin toimielimissä valmisteltavista asioista, jos kysymys kuuluu maakunnan toimivaltaan tai muuten saattaa olla maakunnalle erityisen tärkeä.

Maakuntahallituksella on oikeus osallistua 1 momentissa tarkoitettujen asioiden valmisteluun valtioneuvoston piirissä.

59 b §

Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltaminen

Maakuntahallitus muodostaa, siltä osin kuin asia kuuluu maakunnan toimivaltaan, Suomen kansalliset kannanotot, jotka koskevat Euroopan yhteisön yhteisen politiikan soveltamista Ahvenanmaalla.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

59 c §

Euroopan yhteisön alueiden komitea

Yhdeksi Suomen edustajista Euroopan yhteisön alueiden komiteassa on ehdotettava maakuntahallituksen nimeämä ehdokasta.

60 a §

Salassapitovelvollisuus

Salassapitovelvollisuuteen ja asiakirjojen julkisuuteen 9 ja 9 a luvussa tarkoitetuissa asioissa sovelletaan valtakunnan lainsäädäntöä.

67 §

Kunnallisen äänioikeuden voimaan saattaminen eräissä tapauksissa

Maakuntalailla säädettävin edellytyksin annetaan kotiseutuoikeutta vailla olevalle Suomen kansalaiselle sekä Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisille äänioikeus ja vaalikelpoisuus kunnallishallinnon luottamushenkilöiden vaalissa.

67 §

Kunnallisen äänioikeuden voimaan saattaminen eräissä tapauksissa

Maakuntalailla säädettävin edellytyksin annetaan kotiseutuoikeutta vailla olevalle Suomen kansalaiselle sekä Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisille äänioikeus ja vaalikelpoisuus kunnallishallinnon luottamushenkilöiden vaalissa. Tällainen äänioikeus ja vaalikelpoisuus voidaan samalla tavoin antaa muiden valtioiden kansalaisille.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 _____